

Täysistunto

Torstai 7.4.2022 klo 16.00—18.11

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta

Hallituksen esitys HE 179/2021 vp

Valiokunnan mietintö PeVM 3/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 3/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Mennään yleiskeskusteluun. Edustaja Ojala-Niemelä valiokunnan puheenjohtajana esittelee mietinnön.

Keskustelu

18.00 **Johanna Ojala-Niemelä sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Perustuslakivaliokunnassa on valmistunut mietintö laista valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta. Lailla kumotaan nykyinen samanniminen laki. Perustuslakivaliokunta ehdottaa, että lakiehdotus hyväksytään muutettuna. Valiokunnan mietintö on yksimielinen. Oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen välisestä tehtävien jaosta voidaan perustuslain mukaan säätää lailla kaventamatta kuitenkaan kummankaan laillisuusvalvontaa koskevaa toimivaltaa. Kyseinen perustuslainsäädännös muodostaa perustan myös nyt käsiteltävänä olevalle lakiehdotukselle. Lakiehdotuksella on pyritty siihen, että tehtävät olisi jaettu nykyistä huomattavasti laajemmassa määrässä asioita. Valiokunnan mietinnössä ehdotetaan kahta muutosta.

Ensinnäkin valiokunta ehdottaa, että ”lakiehdotuksesta poistetaan säännös siitä, että oikeusasiamies vapautetaan velvollisuudesta huolehtia ylimmän laillisuusvalvojan tehtävistä sellaisissa oikeuskanslerin toimivaltaan kuuluvissa asioissa, jotka koskevat valtioneuvostoa ja valtioneuvoston jäsentä sekä tasavallan presidenttiä”. Perustuslakivaliokunta ei kokonaisuutena arvioiden pidä tällaista säännöstä asianmukaisena. Valiokunta toteaa, että ”myös oikeusasiamiehen harjoittamalla valvonnalla on tärkeä merkitys laillisuusvalvonnan kokonaisuudessa”. Asiassa vailla merkitystä ei ole sekään, että valtioneuvoston oikeuskanslerilla on tehtäviä yhtäältä valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatointien lainmukaisuuden valvojana ja toisaalta oikeudellisena neuvonantajana.

Toisena muutoksena valiokunta ehdottaa, että ”lakiehdotuksesta poistetaan säännös siitä, että oikeusasiamies vapautetaan velvollisuudesta huolehtia ylimmän laillisuusvalvojan tehtävistä asioissa, jotka koskevat terveellisen ympäristön ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen oikeudellisia edellytyksiä sekä kestävästä kehityksen huomioon ottamista niissä, samoin kuin mahdollisuuksia vaikuttaa näitä edellytyksiä koskevaan päätöksente-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 38/2022 vp

koon”. Perusteena tälle poistoehdotukselle on se, että valiokunnan mielestä laillisuusvalvojan tehtäväjako muodostuu säännöksen ja sen perustelujen valossa varsin epäselväksi.

Perustuslakivaliokunta pitää nyt ehdotettua sääntelyä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Kyseessä on lainsäädäntöhanke, jota valiokunta on jo aikaisemmin pitänyt tärkeänä. Valiokunta on käsitellyt oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen välisen työnjaon ja yhteistyön kehittämistä useasti ja pitänyt tärkeänä oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin välisen työnjaon selvittämistä ja selkeyttämistä sekä yhteistyön kehittämistä ja kiirehtinyt selvityksen tekemistä.

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä kiinnitetään huomiota myös tuleviin kehitystarpeisiin. Ylimpien laillisuusvalvojen tehtävät ja toimivaltuudet perustuvat perustuslain sääntelyyn, ja nyt valiokunnassa käsitelty ehdotus on valmisteltu perustuslain asettamien reunaehtojen mukaisesti. Kahden kanteluista käsittelevän ja pitkälti rinnakkaisella toimivallalla toimivan ylimmän laillisuusvalvojan järjestelmä on kansainvälisesti harvinainen. Perustuslakivaliokunta pitääkin perusteltuna, että ylimmän laillisuusvalvonnan kokonaisuudistuksen tarvetta selvitettäisiin. Tällaisen selvityksen tulisi kattaa myös perustuslain asiaa koskeva sääntely. Selvityksen olisi syytä kattaa muun muassa kysymykset oikeuskanslerin kahtalaisista tehtävistä tasavallan presidentin ja valtioneuvoston oikeudellisena neuvonantajana tai laillisuusvalvojana, tuomioistuinten toimintaan kohdistuvasta laillisuusvalvonasta tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuden kannalta ja ylimpien laillisuusvalvojen riippumattomuuden sisällöstä ja takeista.

Lopuksi mainitsen vielä valiokunnan mietinnöstä erään laillisuusvalvojen toimintaan kiinteästi liittyvän asian. Perustuslakivaliokunta on jo aikaisemmin kiinnittänyt huomiota laillisuusvalvonnan työmäärän kasvuun. Valiokunta toistaa pitävänsä tärkeänä, että laillisuusvalvontaan varataan riittävät resurssit. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Ja edustaja Hoskonen.

18.04 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! On hyvä, että tämä oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen tehtävien jakoa koskeva hallituksen esitys on tullut eduskuntaan ja se tulee nyt hyväksytyksi. Ja kuten perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Ojala-Niemelä hyvin totesi, yksimielinen mietintö sieltä on tullut ja sitä käsitellään nyt. Elikkä tähän asiaan on kiinnitetty perustellusti hyvää huomiota, ja siitä lämpimät kiitokset valiokunnan puheenjohtajalle, jonka ahkeralla työllä tässä on varmasti suuri merkitys, ja koko valiokunnalle, totta kai.

Mutta itse kiinnitän huomiota edelleen — niin kuin silloin oikeuskanslerin vuoden 2020 kertomuksen yhteydessä sanoin tästä — Euroopan unionin päätöksentekoon, joka hiipii tänne meille, tai on jo hiipinyt. Se on jo täällä ja näköjään joidenkin mielestä tullut jäädäkseen. Juttu on niin, että kun me Suomessa näistä erilaisista hallinnon rajoista pidämme tiukasti kiinni ja eduskunnan tietyistä menettelytavoista pidämme tiukasti kiinni — muun muassa lainsäädäntöprosessi menee tiettyä rataa pitkin, sitä ei voi nopeuttaa, ja asiat käsitellään huolellisesti ja nimenomaan niin, että jokainen valiokunta suorastaan loukkaantuu, jos otetaan esittelyyn sellainen asia, joka halutaan viedä kiireellä läpi — niin eipäs se koske EU-asioita. Olen siitä hyvin pahoillani, että eduskuntaan tulee EU:sta tällaisia asioita, jotka pitäisi käsitellä yhdessä päivässä. Valtioneuvoston oikeuskanslerin tehtävänkuvaanhan kuuluu valvoa valtioneuvoston toiminnan lainmukaisuutta ja samoin tietysti tasavallan presidentinkin, ja olen monesti miettinyt, missä menee se tarkka raja, kun Euroopan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 38/2022 vp

unioni työntää tänne sellaisia asioita, mihin sillä ei ole minkäänlaisia toimivaltaa. Siinähan tehdään ihan oikeasti sitä vääryyttä, että viedään Suomelta Suomelle kuuluva päätösvalta ilman mitään perussopimuksen muutoksia suoraan komissiolle Brysseliin.

Elikkä tämä on se iso huoli, jota minä olen sydämelläni kantanut jo pitkään. On jollakin lailla kammoksuttavaa, että törmätään sellaisiin asioihin, että kohta aletaan määrällä Brysselin kautta, miten tähän maahan rakennetaan, miten kaavoitetaan, miten käytetään polttoaineita ja niin edelleen. Näihin asioihin Euroopan unionilla ei ole minkäänlaisia toimivaltaa, ei sitten vähintäkään. Koko Euroopan unionin toiminta perustuu siirrettyyn toimivaltaan, joka silloin vuonna 95 annettiin liittymissopimuksella EU:lle kansanäänestyksen jälkeen ja eduskunnan äänestyksen jälkeen. Kansanäänestys totta kai oli neuvoa-antava, mutta eduskunnan päätös oli totta kai siihen perustuva ja virallinen ja lainvoimainen. Hyvä näin, sekin päätös tehtiin aivan tiettyä menettelytapaa noudattaen. Mutta nyt ei ole enää mitään menettelytapoja mistään.

Euroopan unioni, voi sanoa arkikielellä, dumpkaa tänne kaikennäköisiä asioita välittämättä yhtään mitään toimivalta-asioista, ei pienintä vertaa. Ja minusta kaikkein törkein oli — ihan suoraan sanoen, arvoisa puhemies, se oli kaikkein törkein — silloin, kun äänestettiin elvytyspaketista. Euroopan unionin komission jäsen Paolo Gentiloni antoi 11.5., noin kaksi viikkoa ennen, kun 19.5. muistaakseni oli se äänestys silloin toissa vuonna — ei kun viime vuonnahan se oli, vuosi sitten... Silloin Gentiloni komission nimissä tviittasi meille selvän viestin. Noin korkean tason viesti kun tulee kansalaisille Suomeen, jäsenmaalle, niin se varmasti tarkoittaa, että se on myös kyseisen komission linja, kun komission jäsen niin sanoo: tämä on ainutkertainen, ainutlaatuinen, tarkkaan rajattu ja sillä selvä. Sepä ei pitänyt paikkaansa, uutta taas vaan valmistellaan kuumeisesti.

Elikkä näin kansakuntaa johdetaan tietoisesti harhaan, ja se on muuten kansakuntaa, itsenäistä valtiota, kuten Suomea, kohtaan erittäin vakava asia. Tiedän, että tällä puheenvuorollani en saa sitä kehitystä pysähtymään, mutta haluan tuoda sen esiin, että näinhän ei voi jatkaa. Nyt jo väläytellään sitä mahdollisuutta, että uusi tulevaisuuskonventti avattaisiin ja sitten uutta toimivaltaa taas oltaisiin EU:lle Suomesta siirtämässä. Ei ole näköjään tarvinnut siirtää yhtään mitään, kun sitä on viety pikkuhiljaa kysymättä koskaan tämän salin lupaa. Tämä on itsenäisen Suomen kannalta äärimmäisen vaarallinen asia. Ja jos tulevaisuuskonventti tulee, niin pahoin pelkään, että jos sitten lähdetään niitä konventin tuloksia hyväksymään kansanäänestyksissä, niin tulee niin sanotusti turpiin, niin että pauke käy, elikkä esitys ei mene läpi. Sitä toimivaltaa on sinne laittomasti siirretty, ja olen ihmetelty, että tässä maassa oikeusviranomaiset eivät ole siihen puuttuneet, eivätkä yhtä lailla lainoppi-neet, perustuslain asiantuntijat. Tuntuu, että kaikki käy, kunhan vain mukana saa olla. Ei se vaan niin mene.

Mutta, arvoisa puhemies, päätän puheeni siihen, että olen toki positiivisesti elämään suhtautuva nuori mies ja haluan nähdä sen, että yhteistyö Euroopassa jatkuu, se on tärkein asia. Mutta ehto sille on se, että me palaamme siihen alkuperäiseen tarkoitukseen, mitä varten EU tehtiin ja mitä toimivaltaa se käyttää. Oikeuskanslerin tehtävänä on valvoa, että valtioneuvosto ei ylitä toimivaltaansa. Ja toinen asia: Tässä talossa on myös stoppari, eduskunnan puhemies. Puhemieshän voi arvovalloillaan todeta lakiesityksestä, että tämä ei ole Suomen lain mukainen paperi, tätä ei oteta käsittelyyn, ja se on siinä sitten.

Elikkä toivoisin, että tähän kiinnitetään huomiota. On kovin yksinäistä täällä puhua yksinään — toki suuresti kunnioittamani perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja on paikalla, ja totta kai puhemieskin arvokkaasti johtaa puhetta, mutta eipä ole yleisön joukossa tun-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 38/2022 vp

gosta — mutta sehän on eri asia. Tärkeintä on, että suomalainen demokratia menestyy ja kansanvalta säilyy. Tällä menolla se ei muuten säily. Pikkuhiljaa olemme tilanteessa, jossa Euroopan unioniin on luotu liittovaltio ja, hups, emme voi enää mitään. Sillä tiellä ollaan pahasti, ja toivon hartaasti, että tähän joku puuttuisi. Jos joku siihen puuttuu, niin olen varmasti antamassa vahvaa taustatukea.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 179/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.